

Україні. Ввозити з-за кордону, перш за все з Галичини, українські книжки, газети та журнали заборонялось.

Початок XX ст. у Російській імперії був позначений подальшою активізацією діяльності головної цензури країни. 24 червня 1902 року Головне управління у справах друку видало конфіденційний циркуляр № 6441, пункт 3 якого забороняв місцевим періодичним виданням друкувати циркулярні розпорядження урядових установ та вищих сановників без офіційного на те дозволу цих установ або осіб, від яких ці розпорядження виходили. Пункт 7 цього ж розпорядження забороняв місцевій пресі друкувати відомості про заворушення в навчальних закладах та новини з їх внутрішнього життя без попереднього дозволу на те керівництва цих навчальних закладів [1].

Новий конфіденційний циркуляр від 24 січня 1903 року зобов'язував осіб, які займалися цензурою місцевих видань, неухильно виконувати всі попередні розпорядження, а тим, хто цього не виконував, загрожували адміністративні стягнення.

Царська цензура аж до революції 1905-1907 рр. всіляко стримувала появу легальної української преси. На численні прохання про видання українських часописів, хоча б літературних, не кажучи вже про суспільно-політичні, цензура відповідала категоричною відмовою.

Однак під натиском першої російської революції, яка змусила владу піти на поступки - проголосити свободу друку і ліквідувати попередню цензуру, втратили чинність Валувський циркуляр та Емський указ. З'явилася легальна україномовна преса. З початком Першої світової війни у Російській імперії була введена військова цензура, а постановою Тимчасового уряду, від 27 квітня 1917 р. були ліквідовані Головне управління у справах друку і всі його місцеві органи.

Список використаних джерел:

1. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (ЦДІАК України) ф. 442, оп. 853, спр. 395, арк. 4.

ПРИРОДНО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД ЯК. МЕТОДОЛОГІЧНА ЗАСАДА СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Братасюк Марія Григорівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри права Київського національного лінгвістичного університету

При неمالій, здавалось би, увазі до проблеми сучасної концепції прав людини, питання методологічних засад її дослідження можна віднести до мало розроблених. Переважна більшість досліджень цієї проблеми ведеться з позицій методології класичної науки, в той час як великий методологічний потенціал постнекласичної науки поки не знайшов свого достатнього використання в нашому правознавстві. М. Цимбалюк з цього приводу слушно зазначає, що: «у юриспруденції донедавна превальювали соціоцентристський та етатистський підходи, в межах яких обґрунтування права здійснювалося за принципом поглинання інтересів особи й громадянина загальносуспільними та державними інтересами» [1, с. 108].

Методологія класичної юриспруденції виключала звернення до будь-яких світоглядних засад і це зумовлювало нежиттєвість, штучність права, його відчуженість від основного його споживача, користувача, реалізатора - людини-особистості. Варто погодитися із В.Бігуном, який підкреслює необхідність дослідження прав людини з позицій певного філософсько-правового світогляду, який прийнято називати типом праворозуміння. Цей автор зазначає, що праворозуміння є визначальним для розуміння концепції та забезпечення прав людини [2]. В легістському чи законницькому праворозумінні прийнято вважати, що права людини, будучи продуктом раціонального мислення, створюються державою, виражаються та гарантуються законом як результатом державно-владної діяльності. Тобто, при такому розумінні прав людини та їх здійснення основоположні права людини та їх забезпечення опиняються у цілковитій залежності від волі держави. Тобто, права людини - це штучне утворення, що є похідним від закону. Якщо права «надані» державою, то вони нею ж можуть бути і відібрані.

Отже, права людини є тоді, коли є відповідний закон. Поза ним ніякого невідчужуваного права бути не може. Очевидно, що таке знання про права

людини не носять гуманістичного характеру. Державна влада виявляється визначальною стосовно людини. Як бачимо, легізм як специфічний державоцентристський світогляд, негуманістична ідеологія та методологія не може бути засадою сучасної концепції прав людини, оскільки засадничим спрямованим на твердження та захист державної волі та інтересу, вивіщення її над людиною та її правами.

На противагу легізму, юснатуралізм як філософія природного права трактує права людини як явище невід'ємне, невідчужуване від людини, а тому позадержавне. Покликання держави полягає в тому, щоб їх визнати як реально діюче право, позитивувати і зробити все для якомога повнішого їх забезпечення та захисту. За умов легістського праворозуміння концепції держави та закону домінують над концептом прав людини, тоді як у другому - навпаки: людина та її природні права є визначальними стосовно держави та закону.

Достатньо згадати про те, що серед принципів природного права називають такі принципи як: поваги до людини, її людської гідності, принцип добра, справедливості, свободи, особливої цінності людського життя, принцип первинності, а, отже, вищості права від закону, правової рівності, спільного блага тощо.

В контексті цього специфічного світогляду людина мислиться закономірно «вмонтованою» в структуру Всесвіту, в контекст Природи, вона не є механічним, швотним утворенням, що підкоряється таким же штучним приписам Левіафана - держави. В контексті природно-правового світогляду мислиться, що, оскільки людина є частиною природи, а в природі все живе має право бути, то вона, як і все інше живе, має природні права: бути, мати, користуватись, реалізовувати, захищати себе і всі інші свої права тощо. Без реалізації цих прав людина як повноцінна жива істота, феноменальна істота не

відбувається.

Абсолютності, що пронизує природне право, надає його цінностям і вимогам якості довершеності та незаперечності, вони втрачають відносність і стають виправданими та захищеними перед будь-ким зазіхання від будь-кого, в т.ч. і держави. Життя і свобода, особистість та її гідність, приватна власність та творчість, честь, совість, віра, Бог - це цінності, що не залежать з позицій юснатуралізму від соціальних, політичних, історичних тощо умов, вони ніколи не знецінюються, а тому будь-які правові установлення, що йдуть від держави, повинні звірятися на предмет істинності саме по цих критеріях. Таким чином, в юснатуралістичних концепціях звучить доволі виразно ідея первинності, визначальності природного права стосовно позитивно-державного.

Природно-правова думка дуже посприяла подоланню легістського праворозуміння в контексті західноєвропейських реалій. Великим є внесок представників юснатуралізму в критику тоталітаризму і тоталітарного законодавства, теоретичну розробку та практичне втілення з ліберально-демократичних позицій проблеми прав людини, обґрунтування цінності права, правової держави, абсолютної цінності особистості, її життя тощо.

Використання природно-правового підходу до прав людини дає можливість зробити наступні висновки:

- право в природно-правовій традиції мислиться природним регулятором суспільного життя, на противагу легістському праворозумінню, в якому воно трактується як штучне, інструментальне, політично-державне явище;
- смисловими характеристиками права виступають такі загальнолюдські цінності як найперше людина, справедливість, свобода, рівність людей у повазі до їх гідності та честі, спільне олаго, людське життя і т.п.;
- з позицій юснатуралізму право виступає засобом людинотворення, утвердження людської гідності, захисту людини та її життя, а не винятково втіленням державної (групової) волі, як у легізмі, - і в цьому проявляється його гуманістичний потенціал;
- через норми і принципи природного права індивідуальна правосвідомість зв'язує людину з космосом, Богом, з універсальними, загальними законами буття, а не лише з державою, як у легістському праворозумінні;
- природно-правовий підхід стверджує невідчужувані права людини на життя, свободу та власність, повагу до людської гідності, честі тощо - вони вважаються такими, що «видані» людині розумом, природою та Богом,

зумовлені її людською природою та сутністю, і з'являються разом із появою людини на світ, а тому оголошені невідчужуваними. В позитивному праві ці права вважаються «виданими» людині державою в тій мірі і в тому порядку, в якому держава вважає за потрібне їх «видати». Держава, якщо вважає за потрібне, може їх і відібрати;

- з позицій природно-правового підходу випливає, що в силу своєї органічності, іманентності буттю людини, природи, життя, здатності відображати фундаментальні зв'язки засад буття загалом, природне право мислиться первинним і визначальним стосовно позитивного права, яке має бути його наслідком тощо.

Список використаних джерел:

1. Цимбалюк М.М. Онтологія правосвідомості: теорія та реальність:[монографія]/ М. Цимбалюк. — К.: Атіка 2008. — 288с.
2. Бігун В. С. До питання про філософію та теорію прав людини : правове людинорозуміння (деякі концептуальні та термінологічні аспекти) / В. С. Бігун // Проблеми державотворення та захисту прав людини в Україні: Матеріали ІХ регіональної науково-практичної конференції. 13-14 лютого 2002 р. — Львів, 2003. — С. 5—8. (тези доповіді на VIII регіональній науково-практичній конференції, м. Львів, 13-14.02.2002) - <http://uih.ppsh.lshuyer.org.ua/?sh=f&i=21&d=408>

МОВА ЯК СОЦІАЛЬНА РЕАЛЬНОСТЬ, ЩО ПОТРЕБУЄ СПЕЦІАЛЬНОГО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Гороховська Тетяна Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри гуманітарних і соціально-економічних дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Мова як основний засіб спілкування та певна ієрархічно організована система знаків і символів є одним із головних елементів суспільного життя. Її функція полягає в тому, щоб особливим способом акумулювати в собі заковану інформацію, служити засобом її збереження, накопичення та передавання. Насправді, будь-які образи, думки, ідеї, почуття впливають на поведінку людини лише в тому випадку, коли набудуть певної матеріальної оболонки, тобто відбудеться поєднання звука з друкованою літерою, графічним зображенням і через подібні матеріальні провідники» досягнуть свідомості [1, с. 327]. Отже, мова є засобом зв'язку людини із суспільством. Таке призначення мови поєднує її специфіку як суспільного явища, так і специфіку суспільних відносин, які складаються у зв'язку із функціонуванням мови.

На відміну від інших соціальних явищ мова виникає одночасно з народженням самого суспільства. Фактично вона є найважливішою ланкою, яка забезпечує зв'язок між людиною та суспільством. Тому мова є такою соціальною реальністю, яка потребує спеціального нормативно-правового регулювання, а саме: лише за допомогою права (перш за все конституційного права) встановлюються не тільки основи використання мови в різних сферах суспільного життя, а й напрямки розвитку мови [2, с. 17]. Динамічність мови як форми суспільної свідомості, її поліфункціональність дають можливість стверджувати, що існують особливі мовні суспільні відносини, які належать до сфери правового впливу.

При правовому регулюванні мовних правовідносин відбувається взаємодія права та мови. Право впливає і на функціональність, і на структуру будь-якої мови, що використовується у суспільстві. Такий вплив обумовлює надання мові певного правового статусу. Вплив права на функціональність мови полягає в тому, що правові норми про мову регулюють відносини, які пов'язані з її функціонуванням у всіх сферах суспільного життя, а значить вказують на функції, які мова виконує в суспільстві. Вплив права на структуру мови полягає в тому, що при функціонуванні мови у різних сферах суспільного життя саме правом визначаються спеціальні вимоги до структури мови, тобто її лексичної, морфологічної та синтаксичної організації.

Мова, у свою чергу, теж впливає на право. Зумовлено це тим, що будь-яка норма права об'єктивується за допомогою мови. При цьому обов'язково враховуються лінгвістичні правила викладу правових норм. Мова, виконуючи комунікативну функцію, забезпечує спілкування між різними суб'єктами права, що й дозволяє праву виконувати функцію регулювання суспільних відносин [2, с. 19].

Важливо також відмітити „комплексність» правового регулювання мови. Мовні правовідносини, будучи загальнорегулятивними правовідносинами, охоплюють досить широке коло суб'єктів, до яких відносяться: людина, національні меншини, держава, державні органи, органи місцевого самоврядування.

Зміст мовних правовідносин являє собою комплекс юридичних прав і обов'язків суб'єктів цих відносин. Реалізація таких прав і обов'язків пов'язана зі спілкуванням суб'єктів мовних правовідносин та безперешкодним проходженням комунікативного процесу. Зокрема, людина в Україні як суб'єкт мовних правовідносин бере участь у комунікативному процесі завдяки реалізації свого суб'єктивного права на вибір мови спілкування з державою та іншими суб'єктами мовних правовідносин. Даному суб'єктивному праву відповідає юридичний обов'язок держави захищати мови народів України. Реалізація цього юридичного обов'язку полягає у встановленні гарантії захисту мов народів, які населяють Україну, що й підтверджується ст. 10 Конституції України [3] та ст.3, ст.4, ст.5 Закону „Про мови в Українській РСР» від 28.10.1989 року [4].

Спілкування суб'єктів правовідносин передбачає наявність певної інформації, передавання якої становить сутність комунікативного процесу. Тому суб'єктивному праву особистості вільно отримувати інформацію будь-яким законним способом відповідає, зокрема, юридичний обов'язок держави публікувати законодавчі акти, які в ній приймаються. При цьому мова опублікованого закону є мовою спілкування держави з громадянином або з іншими суб'єктами мовних правовідносин.

Підсумовуючи зазначимо, що функціонування мови як основного засобу спілкування, її динамічність та поліфункціональність дозволяють виділити суспільні відносини, пов'язані з мовою, які потребують спеціального правового врегулювання. Таким чином, сукупність правових норм, що регулюють мовні правовідносини, є відносно самостійним утворенням у структурі конституційного права як галузі та відповідає, на нашу думку, всім ознакам конституційно-правового інституту.

Список використаних джерел:

1. Момджян К. Х. Введение в социальную философию. - М., 1997. - С. 327.
2. Любимов Н. А. Конституционно-правовой институт языка: проблемы формирования. // Вестник Московского университета. Серия 11: Право. - 2004. - № 2. - С. 17-34.
3. Конституция Украины // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 10.

ВНЕСОК ПРАВНИЧОЇ КОМІСІЇ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У РОЗБУДОВУ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Клименко Оксана Зіновіївна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Незважаючи на відсутність власної державності, ... законодавства,
все ж ... мусимо плекати права нашої народності
С. Дністрянський

Становлення ідеї творення «бездержавною» нацією національної держави відбувається лише на етапі формування національної науки, культури та освіти. Відзначаючи 140-у річницю з нагоди заснування Наукового товариства імені Тараса Шевченка - першої інституції, яка тривалий час виконувала функції всеукраїнського багатопрофільного центру, основним завданням якого, відповідно до потреб політичного етапу національного відродження, стало формування української науки, варто наголосити на його вирішальній ролі в історії розвитку вітчизняної правової думки та власне українського права.

У рамках НТШ, дійсними членами кого стало понад 220 найвизначніших українських діячів науки і культури, на зразок європейських Академій наук діяло три наукових секції: історико-філософська, філологічна, математично-природничо-лікарська, в структурі яких утворено низку комісій (археографічна, бібліографічна, етнографічна, правова, статистична та ін.), які збагачили українську науку ґрунтовними дослідженнями. Правнича комісія НТШ функціонувала у складі Історико-філософської секції, яка досліджувала